

מאיר שמגר: ארכיטקט המשפט הצבאי (עמ' 4)

מאמר זה מבוסס על הרצאה שמסר הפצ"ר לשעבר, אלוף (מיל') שרון אפק, בצוותא עם רס"ן יזהר יצחקי, שכיהן כראש צוות המורשת דאז בפרקליטות הצבאית, בכנס שנערך ב־8 בינואר 2020 לקצונת הפרקליטות הצבאית, סמוך לפטירתו של שמגר.

1 שלמה גזית "פיתרון לכל בעיה - זיכרונות משנות עבודה משותפת עם מאיר שמגר ז"ל", *JokoPost.com*, 28 באוקטובר 2019.

2 הפרטים העובדתיים בפרק זה, כמו גם ביתר פרקיו של החיבור, מבוססים על דבריו של שמגר בראיונותיו ובכתיבה הביוגרפית והאוטוביוגרפית על קורותיו. בפרט, נשענו על המובא בספרם של אליחי שילה, אביחי יהוסף, יאיר טייטלבוים, יובל תמיה, נפתלי פורת, שירה זילכה, שירי ליברמן שלו ושלומי שורף ללא גלימה: שיחות עם שופטי בית המשפט העליון (ענת סרגוסטי עורכת 2017), וכן בספרו האוטוביוגרפי של מאיר שמגר תם ולא נשלם: פרקי חיים, משכל, 2015.

3 ע/52/22 (ערעורים צה"ל) טוראי בוגאנים נ' התובע הצבאי הראשי פד"ץ 1951-1953 (1954); עומרי גור-אפטר "1967 - על הדין החל בשטחים המוחזקים: מאמר הפרקליט הצבאי הראשי", מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2020.

4 ע"פ 486/88 סמל-ראשון דוד אנקונינה נ' התובע הצבאי הראשי פ"ד מד(2) 353 (1990); סגן רון שטאובר, "1987 - פרשת אנקונינה", מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2020.

5 התוספת הראשונה לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 ס"ח 189.

6 שמגר, תם ולא נשלם, 2015, עמ' 68-72.

7 אל"ם י' זהר, "מה חידש חוק השיפוט הצבאי - התשט"ו-1955", מערכות צ"ה (ספטמבר 1955), עמ' 26.

8 אל"ם אלון קלוס, "בניין הכוח של צה"ל - מעבר לתכנון יזום", מערכות 461 (יוני 2015), עמ' 17; וכן את הספרות התורתית בנושאי בניין הכוח, המתפרסמת מטעם חטיבת תוה"ד.

9 סרן ריבי דהאן, "1964 - תיקון החש"ץ: כפיית טיפול על חייל בעל כרחו", מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2018.

10 סגן דורין אלישע, "1985 - תיקון 17 לחוק השיפוט הצבאי: חיזוק עצמאות מערכת המשפט הצבאית", מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2018.

11 מאיר שמגר, "יובל למשפט הצבאי", משפט וצבא 14 (1999), עמ' 22-11.

12 האימרה מיוחסת באופן נרחב לתוקידידס היווני, בכתובים ובמרשתת - אך כנראה בשגגה. להרחבה, ראו את הציטוט המוכר והמתוקף יותר, כפי שמופיע בספר הביוגרפי שכתב סר ויליאם

FRANCIS BUTLER, CHARLES GEORGE GORDON - ENGLISH
WILLIAM פרנסיס באטלר על הגנרל הבריטי צ'רלס ג'ורג' גורדון -
MEN OF ACTION (1982) p. 85

13 סרן לידיה שבצוב, "2007 - הקמת מערך הייעוץ האופרטיבי בצה"ל", מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2018.

14 סגן אינה אברמוב, "1963 - להקדים משפט למכה בהיערכות לממשל צבאי: ארגזי הפח במפצ"ר", מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2018.

15 שרית משגב וד"ר טל משגב, "1956 - מבצע קדש: הממשל הצבאי הנשכח", מיזם שורשים במשפט, 2019.

16 רון דרוה, "הגל עדיין בעיצומו: ראיון עם נשיא בית המשפט העליון בדימוס מאיר שמגר", עורך הדין 1 (2008), עמ' 22.

17 שמגר, תם ולא נשלם, 2015, עמ' 82-89, 107-109.
18 MILITARY GOVERNMENT IN THE TERRITORIES ADMINISTERED BY ISRAEL 1967-1980: THE LEGAL ASPECTS (Meir Shamgar ed., 1982)

19 עומרי גור-אפטר "1967 - על הדין החל בשטחים המוחזקים: מאמר הפרקליט הצבאי הראשי" מיזם שבעים שנות משפט צבאי, 2020.

20 מאיר שמגר, "יובל למשפט הצבאי", משפט וצבא 14 (1999), עמ' 18.

מאיר שמגר: מייסד התפיסה המשפטית באזור יהודה והשומרון (עמ' 12)

1 צבי ענבר, "הפרקליטות הצבאית והשטחים המוחזקים", משפט וצבא 16 (תשס"ב) 149, בעמ' 156.

2 סא"ל ארז חסון ורס"ן טובי הארט, שיחה עם הפרקליט הצבאי לשעבר, תא"ל (מיל) דב שפי, אתר הפרקליטות הצבאית במרשתת, <https://www.idf.il/media/34472/%D7%A9%D7%A4%D7%99-%D7%A9%D7%A4%D7%99.pdf>

3 שיחה עם דב שפי.
4 שמגר, תם ולא נשלם - פרקי חיים, משכל - ידיעות אחרונות, תל אביב, 2015, עמ' 78-79.

5 ענבר, "הפרקליטות הצבאית והשטחים המוחזקים", עמ' 151.
6 מאיר שמגר, תם ולא נשלם, עמ' 78.

7 ענבר, שם. עמ' 151-153.
8 שיחה עם דב שפי. ר' גם ענבר, "הפרקליטות הצבאית והשטחים המוחזקים", עמ' 156.

9 ענבר, "הפרקליטות הצבאית והשטחים המוחזקים", עמ' 154-153.
10 שמגר, תם ולא נשלם, עמ' 83-77. ר' גם: סגן אינה אברמוב, "1963

11	סעיף 404 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955. התיקון התקבל בכנסת ביום כ"ב באדר התשע"א (28 במרס 2011).
12	ככלל - עבירות מסוג עוון (קרי, שעונשן פחות מ-3 שנים), כאשר העונש שפסק בית הדין אינו עולה על שני חודשי מאסר בפועל, או שלושה חודשים שחלקם בעבודה צבאית, או ארבעה חודשים שכולם בעבודה צבאית (סעיף 404 לעיל, ס"ק (ב)).
13	בג"ץ 5000/95 ברטלה נ' הפצ"ר, פ"ד מט(5) 64 (1995). ראו גם: בג"ץ 7442/96 אורנשטיין-זהבי נ' הפצ"ר (פורסם באתר הרשות השופטת, 18.1.1999).
14	הנחיית התצ"ר מס' 3.07 "הסדרים מותנים והסדרי הקפאה", ס' 6.
15	ע"מ 33/95 רב"ט אסעד ויסאם נ' התצ"ר, פסק דינו של השופט תא"ל (כדרגתו אז) מנחם פינקלשטיין (פורסם במאגר "נבו", 6.12.95)
16	ע"מ 25/98 חן בן חמו נ' התובע הצבאי הראשי, פסק דינו של השופט תא"ל (כדרגתו אז) מנחם פינקלשטיין (פורסם במאגר "נבו", 7.6.1998).
17	ראו למשל, ע"מ/מ' 58/17 פימנקו נ' התובע הצבאי הראשי, פס' 48 להחלטת המשנה לנשיא מרקמן (פורסם בנבו, 24.8.2017).
18	הצעת חוק יסוד: זכויות בהליך הפלילי, הצעות חוק הממשלה - 1523, כ"ט באדר א' התשפ"ב, 2.3.2022, עמ' 713.
19	בג"ץ 4541/94 מילר נ' שר הביטחון, פ"ד מט(4) 94 (1995).
20	חוק שירות ביטחון [נוסח משולב], תתשמ"ו-1986, סעיף 16א.
21	הפקודה מכירה גם בטעמים רפואיים ככאלה העשויים להצדיק מתן היתר לגידול זקן.
22	בג"ץ 205/94 עקיבא נוף נ' מדינת ישראל - משרד הביטחון, פ"ד נ(5) 449 (1997).
23	בג"ץ 5802/15 אצ'ילדיבי נ' צה"ל (פורסם באתר הרשות השופטת, 30.11.2015); בג"ץ 1597/16 רונן נ' צה"ל (פורסם באתר הרשות השופטת, 13.4.2016).
24	בג"ץ 6493/18 רוט נ' מפקדת בס"כ 396 (כלא 6) (פורסם באתר הרשות השופטת, 9.9.2018).
25	בג"ץ 598/16 טל נ' מפקד זרוע היבשה - צה"ל (פורסם באתר הרשות השופטת, 24.2.2016).
26	בג"ץ 5799/12 לורך נ' משרד הביטחון (פורסם באתר הרשות השופטת, 12.11.2015).
27	סעיף 3 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955.
28	הקדמה מאת השופט מישאל חשין, מתוך: נמרוד קוזלובסקי, המחשב וההליך המשפטי: ראיות אלקטרוניות וסדרי דין, (הוצאת לשכת עורכי הדין, 2000).
29	"ערך יסוד הממלכתיות יתווסף ל'רוח צה"ל", אתר צה"ל, 12.7.22.
30	בג"ץ 6601/95 שמגר נ' ראש המטה הכללי, פ"ד מט(5) 240 (1996).
31	פ"מ 8.0105 "פעילות ציבורית של אנשי צבא, התבטאויות פומביות וקשר עם עיתונאים, עם הציבור ועד הדרג הממלכתי הבכיר", סעיף 23 (בעבר, פ"מ 33.0116).
32	להרחבה ראו: בג"ץ 5744/16 בן מאיר נ' הכנסת (פורסם באתר הרשות השופטת, 27.5.2018).
33	שם, בעמ' 243.
34	בג"ץ 6556/11 גליקמן נ' מפקד זרוע היבשה, צה"ל (פורסם באתר הרשות השופטת, 5.10.2011).
35	מלצר, לעיל ה"ש 7, 353. ראו גם: חנן מלצר "התערבות בג"ץ בפעולות רשויות הצבא הפיקודיות והמנהליות לתקופותיה" משפט וצבא 11-12, 35 (1991).
36	ראו דברי פרופ' יצחק זמיר בסימפוזיון "היקף פיקוח בית המשפט העליון על רשויות הצבא", פורסם במשפט וצבא 11-12, 1, בעמ' 7 (1991).
37	"כבוד האדם בצה"ל - זכויות הפרט כאדם וכחייל", בית הספר למשפט צבאי, 1999.
38	"כבוד האדם בצה"ל", ענף ייעוץ וחקיקה בפרקליטות הצבאית, דצמבר 2000.
39	מאיר שמגר, תם ולא נשלם - פרקי חיים, משכל - ידיעות אחרונות, תל אביב, 2015, עמ' 64.
40	מאיר שמגר, "על הלחימה בטרור ועל הפרקליט הצבאי הראשי" ספר מנחם פינקלשטיין (התשפ"א-2020), עמ' 278.
41	עניין שרגאי, לעיל ה"ש 1.

המרכיב המשפטי בעשיית המפקד הצבאי (עמ' 32)

1	זיו בורר, "משפטנים בלחימה - מי צריך אותם בכלל", המכון למחקרי ביטחון לאומי (28 במרס 2014)
2	ניר קידה, "דוד בן גוריון וחוק השיפוט הצבאי" משפט וצבא 17 (התשס"ד-2004) עמ' 409.
3	עודד מודריק, שפיטה צבאית (תשנ"ג-1993) משרד הביטחון הוצאה לאור בעמ' 48.
4	סעיפים 177 ו-178 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955.
5	דוד בן גוריון, יחוד ויעוד דברים על בטחון ישראל, מערכות, תל-אביב, 1971, עמ' 187.
6	ספר שמגר סיפור חיים, ההוצאה לאור של לשכת עורכי הדין תשס"ג 2003 עמ' 161.

סוגיה סבוכה בעליל (עמ' 46)

- 1 ע/279/58 עופר נ' התובע הצבאי הראשי (להלן - עניין עופר).
- 2 ע/131/60 התובע הצבאי הראשי נ' קוזוכוביץ (מזבא בנספח י"ז לספר)
- 3 The position of a soldier is in theory: המקור: לעיל. עופר, לעיל. and may be in practice a difficult one. He may, as it has been well said, be liable to be shot by a court-martial if he disobeys an order and to be hanged by a judge and 'jury if he obeys it
- 4 למשל בגין עבירה של אי קיום פקודה לפי סעיף 123 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955.
- 5 סעיף 125 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955.
- 6 סעיף 34(ג2) לחוק העונשין.
- 7 כלומר כאשר מדובר בפקודה שהיא בלתי חוקית "סתם" (כלומר לא "בעליל") הרי שהחייל חייב לציית לה והוא לא יענש על ביצוע עברה בשל קיום הפקודה.
- 8 ע/138/48 אפפל נגד התובע הצבאי הראשי.
- 9 ע/264/84 טור' אלקובי נ' התובע הצבאי הראשי.
- 10 ע/169/81 אבי נ' התובע הצבאי הראשי.
- 11 דר/248/88 התובע הצבאי נ' סמ"ר אדלר.
- 12 ע"פ/486/88 אנקונינה נ' התצ"ר.
- 13 ע/218/90 בן גיגי נ' התובע הצבאי הראשי.
- 14 בג"ץ 425/89 צופאן נ' הפצ"ר.
- 15 ע/556/88 התובע הצבאי נ' אליהו שריקי.
- 16 ע/2/71 סגן שמואל נ' התובע הצבאי הראשי, שלושה מעורבים נוספים זוכו מכל אשמה.

- 7 אריק ברבינג (האריס) ואור גליק, "טרור הבודדים - השב"כ במערכת 'גודל השעה'", בין הקטבים 22-23 (אוקטובר 2019), עמ' 127.
- 8 ערן ניב, **בגבורה בתבונה ובטהרה - מדיניות הפעלת הכוח באיו"ש**, (אוגוסט 2019)
- 9 בהתאם לסעיף 539א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו 1955, חומר תחקיר צבאי הינו חסוי ולא יתקבל כראיה במשפט. הפרקליט הצבאי הראשי רשאי לעיין בחומר תחקיר צבאי, ואם מצא כי הוא מגלה חשד לביצוע עבירה המצדיקה בדיקה או חקירה על ידי גוף חוקר, הוא רשאי, לאחר שנועץ בקצין שדרגתו אלוף לפחות, להורות בכתב לגוף החוקר לפתוח בחקירה. חומר התחקיר לא יימסר לגוף החוקר.
- 10 משנה, אבות ב ד.
- 11 מצפן הרמטכ"ל מס' 1 (יוני 2019), עמ' 23. ראו גם: https://www.youtube.com/watch?v=_HgOlzrDSYQ
- 12 ע/177/79 סגן אבי נ' התצ"ר
- 13 בג"ץ 143/12 גילאני נ' היועץ המשפטי לממשלה
- 14 שם, פסקה 24.
- 15 לסקירת השיקולים הרלבנטיים לשאלת הנקיטה בהליכים פלייליים או פיקודיים בגין התרשלות באירוע מבצעי ראה בג"ץ 4550/94 ניסים אישה נ' היועץ המשפטי לממשלה ואח', פ"ד מט(5) 859, בעמ' 871-869.
- 16 בג"ץ 10782/05 בן יוסף נ' השופט דוד מינץ.
- 17 בג"ץ 10682/06 אטרש נ' הפרקליט הצבאי הראשי (לא פורסם, 18.6.07)

הגבול שבין אחריות פיקודית לביצוע חקירה: כלל פסלות הראיות במשפט הצבאי (עמ' 40)

- 1 ע"פ 5121/98 טור' רפאל יששכרוב נ' התובע הצבאי.
- 2 אהרון ברק "שיטת המשפט בישראל - מסורתה ותרבותה" הפרקליט מ (תשנ"ב) 197, 208.
- 3 פקודת מטכ"ל 33.0304 "בדיקה וחקירת מצ"ח", הקובעת שורת עבירות בהן יחידת מצ"ח היא המוסמכת לערוך בדיקה וחקירה ולא מפקדי החייל החשוד, בהן עבירות סמים.
- 4 ע/6/09 בעניין רב"ט א' א' נ' התצ"ר.
- 5 ע/41/11 רב"ט ב' ט' נ' התצ"ר.
- 6 ערעור 35,37/16 התצ"ר נ' ד' ח'.

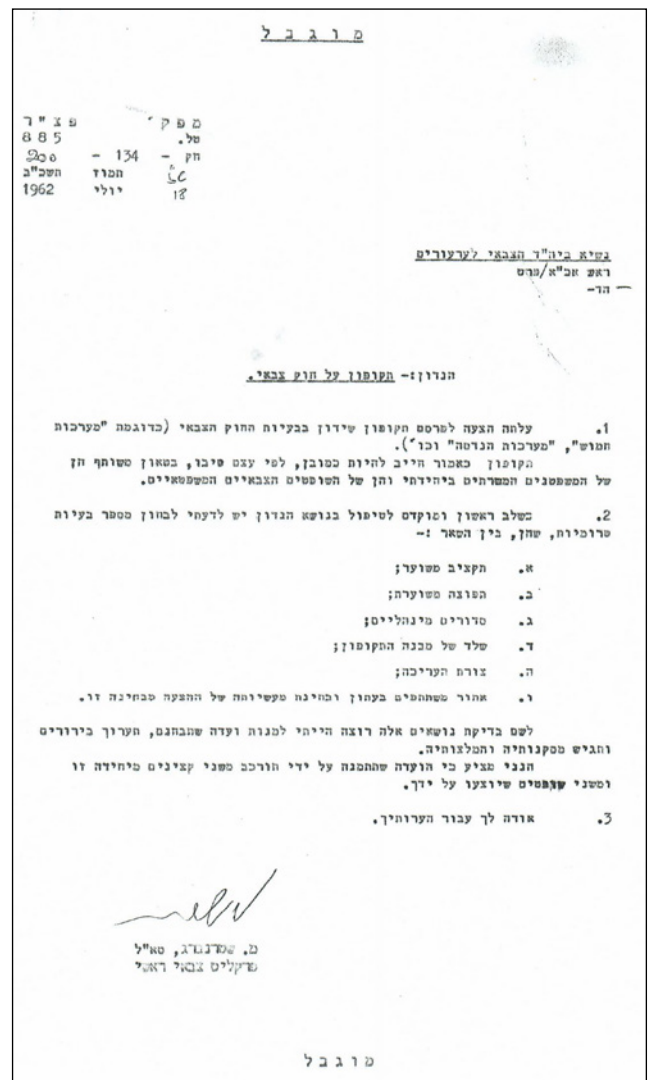
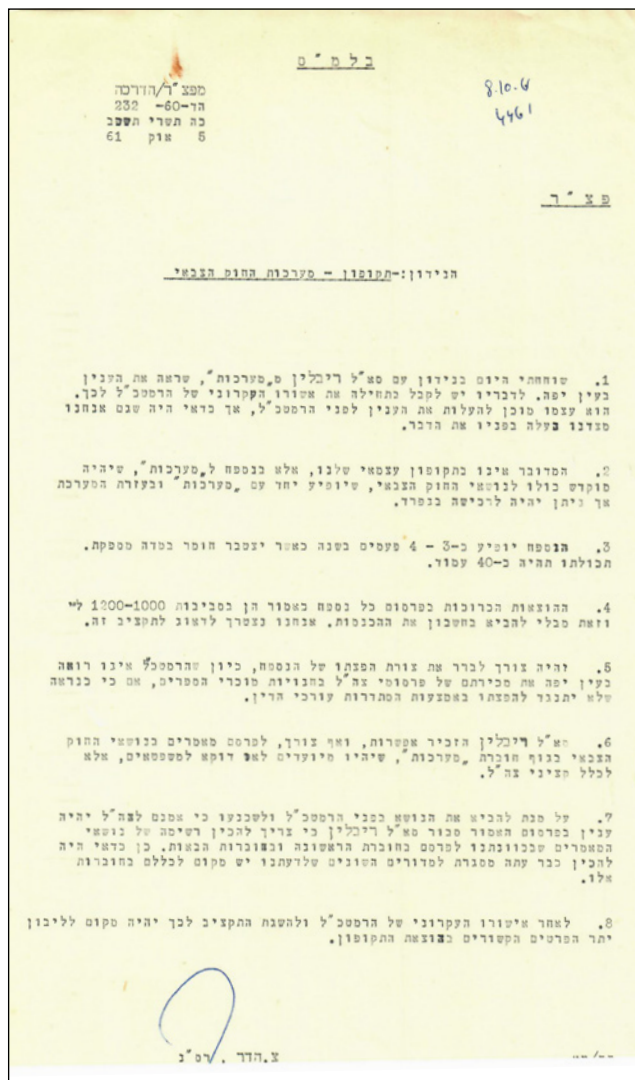
מערכות משפט - יוזמה בת 60 שנים

להגשמת תכליתו ולמילוי משימתו בהתאם להוראות הדין. כך אנו מגשימים את אמרת חז"ל "ותן בלבנו בינה להבין ולהשפיל, לשמע ללמד וללמד, לשמור ולעשות, ולקיים". תקוותנו היא שגיליון זה יהיה לצורך נוסף לאותה העמקה ולמידה, שבה יש כדי להפרות את קידום המשפט בכלל ואת פיתוח המשפט הצבאי בפרט, על העוסקים בו באשר הם.

רס"ן רפי סלמה רס"ן יזהר יצחקי
 עורך מערכות משפט רמ"ד החדשנות וניהול הידע

גיליון זה של כתב העת **מערכות** עוסק בסוגיות מרכזיות בעולמות המשפט הצבאי, והוא ראשון מסוגו. אולם הרעיון להפקת הגיליון, כפי שצוין בדבר הפרקליטה הצבאית הראשית, עלה לפני למעלה מ-60 שנים. בחילופי מכתבים של הפרקליט הצבאי הראשי (כדוגמתם אז), סא"ל מאיר שמגר, ושל קצין ההדרכה בפרקליטות הצבאית באותה עת, רס"ן צבי הדר, שלימים מונה אף הוא לפרקליט הצבאי הראשי.

עיון במכתביהם של שמגר והדר, המובאים מטה ושאותרו ע"י צוות המורשת של הפרקליטות הצבאית, מלמד על מקומה המרכזי של הלמידה וההדרכה לצורך מימוש שלטון החוק בצה"ל, ולהובלתו

מאגר מורשת מערכת המשפט הצבאית באתר צה"ל

מיזם השבעים - מורשת
שמגר

מיזם השבעים - חלק ב'

מיזם השבעים - חלק א'

תמונות מורשת

שיחות עם בוגרי היחידה

מיזם השבעים - מפגש בין
דורי

סרטון מורשת "דורות"

זרקורי מורשת

מפקדי היחידה בעבר

מיזם ראיונות מורשת -
מפגש בין-דורי

נאום הפרקליטה הצבאית
הראשית בטקס חוננת הקריה
המשפטית

"סיפורו של מקום"

בשנת 2018 הוקם בפרקליטות הצבאית צוות מורשת, בו שותפים קצינות וקצינים בפרקליטות הצבאית מכלל היחידה, המחויבים למשימת שימור מורשת הפרקליטות הצבאית והנגשתה.

הצוות הפיק סדרת פרסומים ובהם "מיזם שבעים שנות משפט צבאי", מאגר ראיונות מצולמים ומתומללים עם בוגרים היחידה, תיעוד היסטורי של חוליות התביעה הצבאית והסינגוריה הצבאית במקום מושבן המקורי וכן מאגר זרקורי מורשת ובהם מסמכים מקוריים וסקירות קצרות על נסיבות עריכתם ופרסומם. דברי ימי הפרקליטות הצבאית שזורים ושלובים בדברי ימיו של צה"ל והכרתם היא נכס, הן לחיילי צה"ל, הן לציבורים רחבים יותר.

מאגר הפרסומים זמין באתר המורשת של הפרקליטות הצבאית ומתעדכן באופן תדיר.

כיצד השפיעה פרשת שדיאל על סמכויות הפצ"ר ביחס לסמכויות היועמ"ש לממשלה? מה היו תוצאותיה המשפטיות של פרשת "רולטת הרשת"? כיצד תרמה הפרקליטות הצבאית לביסוס מעמד הפקודות בצה"ל בשנות החמישים? כיצד הוקם מערך הייעוץ האופרטיבי של הפרקליטות הצבאית ומה היו ההיבטים המשפטיים של מבצע "קשת בענן" שנערך ברצועת עזה?